

Over de keuze voor een partij

Rik: Ik voel mij thuis bij de partij met de minste ideologie, de partij dus waar je zelf het meest bezieling kunt inleggen. Dat is mijn punt en meer moet je er niet achter zoeken.

Marleen: Meen jij dat? Ik kan me niet voorstellen dat ik me aansluit bij een partij zonder uitgesproken ideologie. Ikzelf zou nooit bij CD&V kunnen behoren, omdat ik mij daar vanuit een humanistisch perspectief nooit goed zou voelen ...

Rik: Is dat genetisch? Heb je dat van je familie meegekregen? Zit dat in je stamboom?

Marleen: Nee, helemaal niet. Ik denk dat ik zo'n vijftien jaar was toen ik mij ben gaan afzetten tegen het doctrinaire, het dogmatische. Ik kom uit een katholiek VU-nest. Absoluut. Mijn vader was een slimme jongen, maar hij kon niet langer naar school gaan vanwege de oorlog. Hij heeft zich, examen na examen, bij De Post omhooggewerkt tot hij postmeester is geworden. Zijn eigen vader – mijn grootvader dus – moest naar het leger en werd daar geconfronteerd met de oppermachtige Franstalige officieren en de arme Nederlandstalige soldaten en dat verhaal is hele generaties meegegaan. Uiteraard verzette een rechtgeaarde Vlaming zich in die tijd tegen het Franse juk, maar dat is wel bijna drie generaties geleden! Ondertussen hebben de Vlamingen hun rechten opgeëist. Volkomen terecht, maar we mogen toch niet vergeten dat we vandaag in een mondiale wereld leven, hoewel sommige partijen in de vorige eeuw zijn blijven steken.

Rik: Goed, dan begin ik te begrijpen waarom jij socialist bent geworden. Al uw zonden zijn u vergeven.

Marleen: Als jij nu niet bij CD&V zou zijn beland, wat zou

voor jou een enigszins eerbaar alternatief zijn geweest?

Rik: Daar moet ik even over denken. En jij? De groenen?

Marleen: Ik kan mezelf zeker niet voorstellen als liberaal. Inderdaad, wel bij de groenen en daar ben ik ook een tijd bij geweest.

Rik: Maar die groenen zijn toch veel te ernstig ...

Marleen: Te theoretisch ...

Rik: Neen, als ik geen christendemocraat zou zijn, dan zou ik ofwel rechts-sociaaldemocraat zijn ofwel links-liberaal. Maar heb ik niet ergens gehoord dat de Vlaamse inslag bij jouw familie toch behoorlijk groot was?

Marleen: Bij ons thuis was het al Volksunie wat de klok sloeg en daar heb ik ook tegen gerevolteerd. Ik heb gerevolteerd tegen dat Vlaamse, tegen dat katholieke, tegen de onderdrukking door de katholieke Kerk. Ik zag dat veel pastoors en de katholieke gemeenschap waarmee ik geconfronteerd werd, een hypocrisie uitstraalden waar ik niet mee kon leven.

Rik: Maar dat zie je toch ook bij de PS bijvoorbeeld? Die hypocrisie is toch even groot.

Marleen: Toch is het anders, maar het mag ook een reden zijn om ook die partij dringend uit te mesten. Ik heb trouwens de indruk dat Elio Di Rupo en de rechtgeaarde socialisten daar goed mee bezig zijn.

Rik: Misbruik van de macht heb je overal, heb je altijd gehad en zal je ook altijd hebben.

Marleen: Is het je opgevallen dat jij automatisch de link met de term 'macht' maakt? Als ik het heb over misbruik, dan link ik dat niet automatisch aan macht. Dat is nog iets anders. Met misbruik bedoel ik ook en vooral het betuttelende en indoctrinerende van de katholieke Kerk. Het gaat me om dat grote gelijk. Daar heb ik me altijd tegen verzet en daarom zou ik nooit een CD&V'er willen

zijn. Al kan ik ook een bepaald soort mensen begrijpen die dat zeer comfortabel vinden.

Rik: Je vergeet wel dat je ook binnen de katholieke zuil bijvoorbeeld de bevrijdingsbewegingen hebt.

Marleen: Dat vergeet ik absoluut niet. Er is duidelijk een progressieve kern in dat christelijke. Maar de vertolking van dat christelijke is in onze contreien de katholieke Kerk en die is bij uitstek conservatief, de bevrijdingstheologie even buiten beschouwing gelaten. Die heeft bij ons immers maar een minimale invloed gehad. Dat is waarschijnlijk de reden waarom ik bij de christendemocratie mijn weg niet zou kunnen vinden. Jij hebt het over het socialisme en de PS, maar ik zie het socialisme nog altijd als progressief. Meer nog: als progressief ten goede, bereid om aan te passen en te evolueren. Ik kan nu alleen maar proberen te verwoorden hoe ik het aanvoel. Dat binnen de 'C' van christelijk en zeker binnen de 'K' van katholiek voor mij alles vrij conservatief lijkt. Dus als de vraag is waarom ik nooit naar CD&V zou overstappen, dan is het antwoord dat ik absoluut niet geloof in het verhaal van de katholieke Kerk en dat ik een hekel heb aan elke vorm van indoctrinatie.

Rik: Maar nu ben je de Kerk aan het verwarren met de politieke CD&V!

Marleen: Goed, maar de christendemocratie heeft in het verleden toch heel vaak meegedaan om de macht van de Kerk te versterken? De 'tsjeven' stonden vooral aan de kant van de katholieke kerk en gebruikten hun politieke macht om het instituut Kerk groot te maken, en vice versa. Het is de socialistische beweging die ervoor gezorgd heeft dat de gewone werkmensen stemrecht kregen, recht op scholing, werkgelegenheid, gezondheidszorgen. Dat zijn socialistische verworvenheden.

Rik: Niet altijd meer zichtbaar, maar enfin ...

Marleen: Ik voel mij dan ook veeleer een socialist van de vorige eeuw dan een socialist van nu. Wij worden dikwijls smalend salonsocialisten genoemd. Dat is enerzijds het gevolg van het feit dat de onderdrukte klasse van weleer het nu veel beter heeft, die verworvenheden als normaal beschouwt en zich nu laat meevoeren door een ander discours. Anderzijds is dat ook omdat wij socialisten het blijkbaar moeilijker hebben om ons verhaal van solidariteit en waarden te vertalen voor mensen van nu. Dat zou in deze tijden van financiële en bankencrisis nochtans niet moeilijk moeten zijn. Ik ben altijd verbolgen en verbouwereerd geweest door ongelijkheid en onrechtvaardigheid. Er is zoveel onderdrukking geweest: denk alleen nog maar aan de werkmensen en de vrouwen die geen stemrecht kregen ... Al die onderdrukking en ongelijkheid hebben mij altijd enorm gestoord. Het socialisme heeft een grote rol gespeeld in het opheffen daarvan. Het is het socialisme dat gezorgd heeft voor toegang tot de sociale zekerheid en het onderwijs, voor vrouwenrechten ... Je kunt niet anders dan toegeven dat dat voor een groot stuk socialistische verworvenheden zijn.

Rik: Waar jij het over hebt, is uiteindelijk een emancipatorische gedachte. Het socialisme heeft inderdaad zijn grote merites. Die zijn het gevolg van een uit de hand gelopen kapitalisme waarbij de arbeiders als grondstoffen werden beschouwd. Het is een van de reacties van de 19de eeuw, zoals je vroeger veel reacties hebt gehad op allerlei andere misbruiken. Denken we maar eens aan de reformatie. Je hebt altijd ontsporingen die door nieuwe bewegingen worden tegengegaan. Zeker ook in de geschiedenis van de Kerk waar je deviaties kreeg, waarna nieuwe religieuze ordes kwamen die de stal uitmestten. Ik zie dat dus niet zozeer als een

verworvenheid van het christendom of het socialisme, maar eerder als een antwoord op institutionele eindigheid, waarbij het instituut telkens weer ontspoot, verrot en daardoor ruimte biedt voor iets nieuws. Dat is op bepaalde momenten zeker ook het geval geweest met het socialisme.

Marleen: Ik kan je volgen Rik, maar die institutionele hernieuwing van het instituut Kerk laat toch nog altijd op zich wachten, hé. Maar zeg mij nu toch een keer: waarom ben jij bij de CD&V? Dat is mij nog altijd niet duidelijk.

Rik: Omdat het vanuit ideologisch perspectief de minst ideologische partij is. Dat biedt vrijheid. Het uitgangspunt is de werkelijkheid. Die wordt aanvaard en overgoten met een christelijke saus.

Marleen: Dat geloof je nu toch zelf niet.

Rik: In theorie zou het toch zo moeten zijn.

Marleen: Maar Rik, je sluit je toch niet aan bij een partij omdat iets in theorie iets zou moeten zijn terwijl het niet zo is.

Rik: Als je in de politiek de vertolking wil van wat je waarachtig vindt, als je de zuiverheid van geest wil, dan kun je je in België bij geen enkele partij aansluiten.

Marleen: Tenzij je zelf je eigen partij opricht, al zal je dan nooit meer dan één lid hebben.

Rik: Dan heb je ook geen excuus meer om te zeggen dat die partij niet goed is ... Maar eigenlijk heb ik nog altijd niet op je vraag geantwoord. Wat de 'C' in CD&V betreft, misschien heeft dat wel met mijn voorgeschiedenis te maken. In mijn puberteit en in mijn late humanioratijd waren mijn leraars mensen die pas van de universiteit kwamen. Dat was een zeer jonge generatie van intellectuelen die mei '68 hadden meegemaakt en die een beetje links en wild waren. Zij werden in versneld tempo in het onder-

wijs gedropt om daar de priesters-leraars te vervangen. Toen immers was er al een vermindering van het aantal pastoors merkbaar en de priesters-leraars die aan de colleges verbonden waren, werden letterlijk het veld ingestuurd om de parochies te gaan 'bevolken'. Daardoor heb ik les gekregen van jonge, betrekkelijk revolutionaire leraars. Veel van mijn latere studiegenoten op de faculteit Rechten hadden dat voorrecht niet gekend. Zij kwamen vaak van oerdegelijke West-Vlaamse colleges die toen nog erg traditioneel waren. Bij mij was het anders gegaan, maar dat is een speling van het lot geweest. Ik weet niet of ik, met een eerder behoudende collegetijd, nu een andere mens zou geweest zijn.

Of die leraars voor mij iets betekend hebben? Ik ben nooit een voorstander geweest van geestelijke intimiteit – het gaat niet over het lichaam – met leraars. Ik vond altijd dat er stukken van mijn leven waren waarop niemand – en zeker de leraars niet – vat moest hebben. Wat ik in het diepste dacht en voelde, wilde ik niet met hen delen. Die voelden zich daar soms erg ongemakkelijk bij, dat leidde ik af uit de reacties van mijn moeder als ze van het oudercontact naar huis kwam. Dan vertelde ze me dat de een of andere leraar haar had gezegd dat ik hem niet graag zag. Allez! Dat was niet fysiek – ik wist dat en mijn ouders ook – maar het ging eerder om mijn sceptische houding, de afstand die ik bewust bewaarde ... Ik zou er nooit aan gedacht hebben om mijn hart bij hen uit te storten. Als ik al iets meer open was, dan was dat tegenover de meer linkse figuren, met wie ik het vaak oneens was. Ik wilde wel zonder probleem in discussie gaan over ideeën, maar niet over emoties, ook al zijn die voor mij ontzettend belangrijk, omdat ze mee bepalen hoe je ergens over denkt. Maar die emoties zou ik niet uit handen gegeven hebben.

Het is niet moeilijk om mee te gaan in het rationele spel. Maar

dat rationele spel kun je pas spelen op basis van de redelijk diepe emoties die je hebt. Al het wezenlijke heeft voor mij met schoonheid te maken, kunst, natuur en poëzie. Maar ook de schoonheid van de gedachte zelf is belangrijk. Een gedachte kan esthetisch zijn.

Marleen: Jij komt nochtans vaak heel erg rationeel over.

Rik: Ik voel mij ook rationeel. Maar het is niet omdat je via rationele constructies werkt, dat je een mens bent die zich door de ratio laat domineren. En de politiek is nu eenmaal niet direct een wereld waarin de ratio en de emotie op een subtiele manier worden gebruikt, noch het ene, noch het andere. Het is een nogal kitscherig cabaret met veel fake en haantjesgedrag en met weinig zin voor authenticiteit. Dat vind ik echt wel.

Marleen: Is de universitaire wereld dan anders?

Rik: Neen, je hebt dat in alle werelden en ook aan de universiteit is er veel schijn. Gelukkig kun je toch nog wel plekken vinden waar meer diepgang zit, hé. Geluk is gebaseerd op een soort balans tussen rede en emotie, dus moet je heel wat emoties hebben en ontwikkelen. Maar om terug te komen op mijn jeugd: ik heb absoluut geen traumatische katholieke jeugd gehad en dat durf ik nu nog altijd te zeggen, al zijn er, ook door al die schandalen in de Kerk en de massale meldingen van seksueel misbruik door geestelijken, veel mensen die zich nu tegen die katholieke jeugd afzetten.

Marleen: Je kunt toch niet ontkennen dat het ontzettend erg is dat mensen die jaren geleden seksueel misbruikt zijn, pas nu met hun verhaal gehoor vinden?

Rik: Seksueel misbruik is natuurlijk heel erg, maar het gaat niet alleen om seksueel misbruik. Naar aanleiding daarvan komen ook weer verhalen naar boven die in het algemeen met on-

derdrukking te maken hebben, maar daarom niet met seks. Dan denk ik: God, wat hebben die mensen daar allemaal verschrikkelijk onder geleden. Ik kan dat alleen maar vaststellen. Ikzelf heb dat nooit meegemaakt. Ook misschien omdat ik niet toeliet dat iemand bij mij te ver ging. Niet alleen fysiek, maar zelfs geestelijk niet.

Maar laten we teruggaan naar mijn kinder- en pubertijd. Ik heb toen een ongelooflijk gevoel van vrijheid gekend. Dat komt niet alleen door de school, maar vooral door de familie waarin ik ben opgegroeid en die daar, hoe dan ook, een invloed op heeft gehad. Zelfs de grootvader die ik nooit heb gekend. Hij was geboren in 1874. Hij kreeg mijn vader toen hij 37 jaar was en mijn vader was zelf al 43 toen hij mij kreeg. Mijn grootvader is gestorven voor ik geboren ben. Hij was geboren in Antwerpen en hij ging in Leuven geneeskunde studeren. Vreemd genoeg heeft hij de laatste twee jaar van zijn studies aan de ULB gedaan en ik heb nooit kunnen achterhalen waarom hij die overstap heeft gemaakt. Wat heeft die man bezielde om naar de ULB te gaan? Het was in die tijd allesbehalve evident om naar een vrijzinnige universiteit te gaan. Hij kon prof worden, maar dan moest hij lid worden van de loge en dat heeft hij categoriek geweigerd. Hij bleef elke zondag naar de kerk gaan, al morrend deed hij zijn schoenen aan, fulminerend op de Kerk en 'die bende'. Maar hij deed het wel.

De verhalen over mijn grootvader zijn in mijn familie legendarisch. Ik heb inderdaad eens van andere familieleden gehoord dat hij op een diner zat met een bisschop en dat mijn grootvader die man voortdurend zat te kleineren.

Marleen: Zoiets zie ik jou nu eigenlijk ook wel doen ...

Rik (lacht): Wat je zegt ... Ik heb mijn grootvader nooit gekend, maar soms hoor je dat bepaalde eigenschappen een generatie

overslaan. Mijn grootvader is zijn hele leven katholiek geweest. Hij was een man die zichzelf een overtuigd katholiek noemde, maar zich heel vrij voelde. Ik herken dat.

Marleen: Bij jou hebben opvoeding en scholing geleid tot het katholicisme, terwijl die bij mij net geleid hebben tot een heel andere richting. Ik heb een heel gelukkige kindertijd en jeugd gehad, maar ik heb ook sterk gepuberd, met een gevoel van gebrek aan ruimte en vrijheid. Mijn eerste grote zelfstandige daad heb ik als zestienjarige gesteld toen ik mijn zondagse *pree* had opgespaard om een bus te nemen van Eeklo naar Gent en van school te *brossen* om in Gent een lezing te volgen van Ernest Mandel. Welke tiener was toen bezig met Ernest Mandel? Er was nog niet eens internet. Maar alles wat ik op school ervoer, was zo onderdrukkend: er was geen ruimte voor discussie, er was geen ruimte voor niets. Alles *wás* zo omdat de katholieke school en het geloof het nu eenmaal zo voorschreven. Vragen en opmerkingen waren niet welkom. Als je als kind vroeg naar het waarom der dingen, was het antwoord: ‘omdat het zo is’, ‘omdat ik het zeg’ of ‘omdat de Kerk of de school het zegt’.

Die late jaren zestig waren ook de jaren van de bevrijdingsbewegingen en revoluties. Ik werd plotseling geconfronteerd met de marxistische visie op een meer eerlijke verdeling van de middelen, zodat de grote ongelijkheid tussen mensen zou verminderen. Ik werd daar ontzettend door aangetrokken.

Ernest Mandel

Ernest Ezra Mandel (1923-1995) is een econoom van Joodse afkomst. Hij werd in Duitsland geboren, verhuisde naar België en

was een enthousiast uitdrager van het marxistische gedachtegoed. Hij populariseerde het marxisme, schreef verscheidene boeken en voerde de Vierde Internationale en de Belgische afdeling ervan, de Revolutionaire Arbeidersliga (RAL), aan. Als professor economie aan de VUB was hij internationaal gereputeerd.

Rik: Ik ervoer dat ook wel, maar anders. Als ik bijvoorbeeld louter materieel aan de school denk, dan heb ik het eerder over mijn drang naar vrijheid. In het schoolgebouw was het gebrek aan vrijheid ontzettend tastbaar aanwezig. Ik heb het nu over het puur materiële decor van de school, van de schoolgebouwen. Ik werd al neerslachtig door die hoge muren in twee verdiepingen en die speelplaats daartussen. Ik voelde dat als zeer onderdrukkend aan. Jij hebt het over onderdrukkende ideeën, ik werd door de materie al neerslachtig. Om nog niet te spreken van de regeltjes. Het pure betreden van de speelplaats was goed voor een overtreding. Nu is dat anders, ouders lopen in en uit, kinderen gaan naar binnen en naar buiten, maar toen ... Als je bij wijze van spreken een papiertje liet vallen: uitgaansverbod. Dat vond ik ontzettend moeilijk: telkens weer die stap zetten van vrijheid naar onvrijheid. Ik ben dan ook altijd tegen mijn zin naar school gegaan, ik heb mij altijd een gevangene gevoeld. Nooit – het is vreemd want dat besef is nog maar onlangs tot mij doorgedrongen – heb ik het verband gezien tussen meer kennis en onderwijs en de school. Voor mij was de school een *total institution* waar je je vrijheid verloor en niet een plek waar je iets kon leren. Als ik in de klas zat, droomde ik weg. Ik zat in atlanten te kijken hoe de wereld er buiten uitzag. Aan de lessen zelf had ik eigenlijk weinig plezier.

Gelukkig had ik ook wel leraars met wie ik enorm kon discussiëren en met wie ik ook misschien wel de tegenstellingen opzocht. Discussies met de leraars geschiedenis die ik dan probeerde uit hun kot te lokken. In die zin heb ik ook dat kerkelijke nooit echt als een probleem ervaren. Vraag me niet of het feit dat ik later, als kerkjurist, heel snel in de clinch ben geraakt met de autoriteiten, daar iets mee te maken heeft ...

Marleen: Toch tekenend dat we allebei de school als vrijheidsberoving en als regelneverij hebben ervaren en dat ook jij soelaas hebt gevonden bij je leraar geschiedenis. Maar hoe ben jij er dan in geslaagd om je in die tijd, die zo verstikkend was en zo hypocriet, zo schijnheilig, zo gekleurd door preken van ‘luister naar mijn woorden, maar kijk niet naar mijn daden’, te blijven handhaven en zelfs verder te groeien binnen die katholieke instituten? Ik had het daar zo ontzettend moeilijk mee ...

Rik: We moeten toch beginnen met aan te nemen dat ten minste de woorden die toen geprekt werden, oprecht waren. Veronderstel dat de woorden ook nog slecht waren, waar zouden we dan eindigen?

Marleen: Maar dat is een reflectie die ik alleszins toen niet maakte. Die preken kwamen op mij eerder over als onoprecht, vooral met de bedoeling de gelovige klein en volgzaam te houden.

Rik: Mijn mantra toen was ‘I want to be free’. Ik kon bijvoorbeeld op een heuvel staan kijken naar weidse landschappen en denken: ‘Dat is de waarheid’. Maar ik heb dat nooit als contradictorisch gevonden met het christendom en met de traditie.

Marleen: Het christendom misschien niet, maar de katholieke Kerk in Vlaanderen was – en is trouwens nog altijd – onderdrukkend. Gelukkig heeft ze nu minder impact omdat de kerken leeggelopen zijn.

Rik: Goed, maar er waren ook mensen die anders waren.

Marleen: Uiteraard en gelukkig ook. Maar ik heb het over het instituut Kerk dat de mensen braaf, dom en volgbaar wou houden. Dit terwijl Jezus zelf in de tijd toch ook behoorlijk wat amok heeft gemaakt ... Het instituut Kerk heeft nog altijd veel macht. Denk maar aan scholen, universiteiten, instituten waar de Kerk nog veel te zeggen heeft, is het niet voor, dan wel achter de schermen. De financiële middelen, de toelagen die berekend worden op basis van het aantal gelovigen, voor het gemak het aantal gedoopten ... Zelfs in het diplomatieke protocol anno 2012 heeft de Heilige Stoel voorrang op de andere gestelde lichamen en komen de kardinalen en de pauselijke nuntius voor de voorzitters van Kamer en Senaat en voor de eerste minister.

De nuntius

De apostolische nuntius is de diplomatieke vertegenwoordiger van de Heilige Stoel bij een overheid. Hij onderhoudt de relaties tussen de Kerk in een bepaald land en de Heilige Stoel. Hij neemt ook deel aan de bisschoppenconferentie en speelt een adviserende rol bij de benoeming van bisschoppen. Het is trouwens de nuntius die de namen van kandidaten aan de Heilige Stoel voorlegt.

Marleen: De vanzelfsprekendheid die de kerkleiders aan de dag leggen, blijft mij steeds opvallen. Bram, mijn zoon, zat op de lagere school in het gemeenschapsonderwijs. En ik herinner mij dat mijnheer pastoor in het zesde leerjaar langskwam voor de godsdienstles. Omdat hij er toch was, deed hij zijn ronde ook in

de andere klasjes. Dat de lessen geschiedenis en rekenen door zijn komst zonder discussie onderbroken werden, zal wel bijzaak geweest zijn. In de klas van Bram waren er twee kinderen die geen godsdienstles volgden. Die moesten dan tijdens de les hun tijd op de speelplaats doorbrengen. Stel je voor dat een islamleraar dat zou doen, 't huis was te klein. Maar alles wat de Kerk deed was evident, daar werd zelfs niet bij stilgestaan. Het is dát misbruik, het misbruik van het machtsapparaat, dat mij altijd zo enorm gestoord heeft.

De plechtige communie

'We schrijven anno 2000. Bram zat in het zesde leerjaar van het gemeenschapsonderwijs en zou, in tegenstelling tot de meeste kinderen van zijn klas, zijn plechtige communie niet doen. Toch kregen de ouders, ook zij die niet naar de kerk gingen en wier kinderen hun plechtige communie dus niet deden, allemaal een brief. De inhoud was kort samen te vatten: in dat schrijven stond dat 'men' vastgesteld had dat we niet aanwezig waren geweest op de voorbereiding van de plechtige communie. Wij hadden daar niks te zoeken, dus klasseerden wij die brief verticaal. Twee weken later viel de volgende brief in de bus met dezelfde teneur, al was die wat dwingender. Ondanks het feit dat men er ons al op gewezen had, waren wij toch niet komen opdagen op de voorbereidingsmomenten van de plechtige communie. De school had onze adressen niet doorgegeven, maar wie dan wel?'

(Marleen)

